

การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการ Learning Management on Buddhism Through Integrated Buddhist Methods

ศรีไพร จันทร์เขียว¹, Sriprai Chankhiaw¹

โรงเรียนวัดช้างเคี่ยน 91/9 หมู่ที่ 1 ถนนห้วยแก้ว บ้านช้างเคี่ยน ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่
จังหวัดเชียงใหม่ 50000

Changkien School, 91/9 M.1, Huay Kaew Road, Ban Changkien, Chang Phuak Sub-District,
Muang Chiang Mai District, Chiang Mai 50000

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการ” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต ด้วยแนวคิดตะวันตกกับพุทธวิธี 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการกับ วิธีสอนแบบปกติ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 22101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดช้างเคี่ยน จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต โดยวิธีการสร้างหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต นำหน่วยการเรียนรู้ไปใช้จัดการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองใช้วิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการและกลุ่มควบคุมใช้วิธีสอนแบบปกติ มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนทั้ง 2 กลุ่ม เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการหาประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดตะวันตกกับพุทธวิธี มีประสิทธิภาพ E/1E2 เท่ากับ 90.91/87.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดช้างเคี่ยน จังหวัดเชียงใหม่ที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการกับวิธีสอนแบบปกติ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 ที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 46.50 และหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 87.60 แสดงว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 41.10 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 (กลุ่มทดลอง) กับวิธีสอนแบบปกติ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 (กลุ่มควบคุม) พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมคิดเป็นร้อยละ 20.40 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะพุทธศาสตร์

ทางสถิติที่ .01 และ 3) ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการในภาพรวม ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ในเรื่องการใช้นิทานชาดกประกอบการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีบูรณาการทำให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผลและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตและสังคมได้

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้, การบูรณาการ, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The research “ Buddhism Learning Management Through Integrated Buddhist Methods” with 3 objectives: (1) to construct an agency learning principles to improve the lives of the Western Buddhist (2) to the achievement of the learning by teaching Buddhism integrated with traditional teaching methods. Buddhism Course 21103 Grade 2 Wat Chang Kian. Chiang Mai (3) the extent of the experimental group on the teaching principle Social Learning for Life. Results were as follows:

Efficiency of learning principles to develop a Buddhist way of life with a Western concept. Effective E1 / E2 at 90.91 / 87.60, which is higher than a predetermined threshold is 80/80.

Achievement of students at the two schools Chang kian. Chiang Mai’s learning by teaching Buddhism integration. (Social learning principles for Life) with the usual approach, the method of the Buddhist teachings integrated approach for Grade 2/1 students (experimental group) has a first-class achievement as a percentage. 46.50 and 87.60 per cent of the study show that there is an achievement. Were higher than the previous 41.10 percent compared student achievement by teaching Buddhism to integrate students at 2/1 (experimental group) with traditional teaching methods. Students 2/2 (control) showed that the experimental group had higher achievement than the control group was 20.40 percent. The achievement significantly different statistically. 01.

The opinions of the students showed that students’ opinions on learning by teaching Buddhism Buddhist integrated in the overall level strongly agree. With an average of 4.57 on the use Fables of learning. Buddhist learning activities integrated cause to think rationally and Buddhist principles applied to solve problems in life and society.

Keywords : Learning Management, Integration, Buddhism

บทนำ

การศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา อีกทั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข การศึกษาของไทยซึ่งมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน มีหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สามารถปรับประยุกต์ใช้กับการศึกษาได้อย่างเหมาะสม ทุกยุคทุกสมัยเพราะมีลักษณะเป็นอภิปรัชญาและยกย่องว่าการศึกษาเป็นวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long Education) โดยเริ่มการสอนเน้นไปที่ปัจเจกบุคคลเป็นอันดับแรก เช่น การสอนตามระดับความสามารถของสติปัญญา ความแตกต่างตามจริตของบุคคล ซึ่งจากการศึกษาพุทธวิธีสอนในคัมภีร์พระไตรปิฎกพบว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นบรมครูเอกของโลก พระองค์ทรงใช้พุทธวิธีสอนหลายวิธี เช่น แบบบรรยาย แบบสนทนา แบบตอบปัญหา แบบวางกฎข้อบังคับ การยกอุทาหรณ์ การเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา การใช้อุปการณ์ การสอน การทำเป็นตัวอย่าง การเล่นภาษาเล่นคำ การปฏิบัติรายบุคคล การลงโทษและให้รางวัล รวมทั้งวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เป็นต้นที่พระพุทธองค์ทรงใช้สอนในสมัยพุทธกาลและได้รับความสำเร็จในงานสอนนี้เป็นอย่างดียิ่งตามจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตราที่ 4 ระบุว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ สร้างองค์ความรู้สู่สังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ส่วนมาตราที่

22-23 ระบุว่าการจัดการศึกษาต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ ต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและเน้นความรู้คู่คุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา 2545)

โรงเรียนวัดช้างเคียน เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานรูปแบบเรียนรวมในชั้นเรียนมีนักเรียนที่มีความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกันและมีจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ดังนั้นจึงมีการจัดการเรียนรูปแบบบูรณาการพุทธวิธีสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการหลายท่าน เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) แสง จันทร์งาม ดวงกมลสินเพ็ง ทิศนา ชามมณี ได้ให้ความเห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นวิธีสอนที่ดีที่สุด ในสมัยปัจจุบันที่ควรนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนในโรงเรียนที่สนองความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ดีและมีความเหมาะสมกับปัญหาชีวิตนักเรียนที่เกิดขึ้น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเอาพุทธวิธีสอนในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีสอนแบบบูรณาการมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาลและพระองค์ทรงได้รับความสำเร็จจากการสอนเป็นอย่างดีเยี่ยมโดยวิธีการนำเอาพุทธวิธีสอนมาบูรณาการกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบย้อนกลับโดยใช้เทคนิค Backward Design ซึ่งเป็นแนวคิดวิธีสอนของตะวันตกของ Grant Wiggins และ Jay McTighe มาผสมผสานกับแนวคิดพุทธวิธีสอนธรรมะตะวันออกของพระพุทธเจ้า เพื่อนำผลจากการศึกษาวิจัยมาปรับประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่

สมบูรณ์และเป็นคนดี เป็นคนเก่งและมีความสุข
ในสังคมไทยและสังคมโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

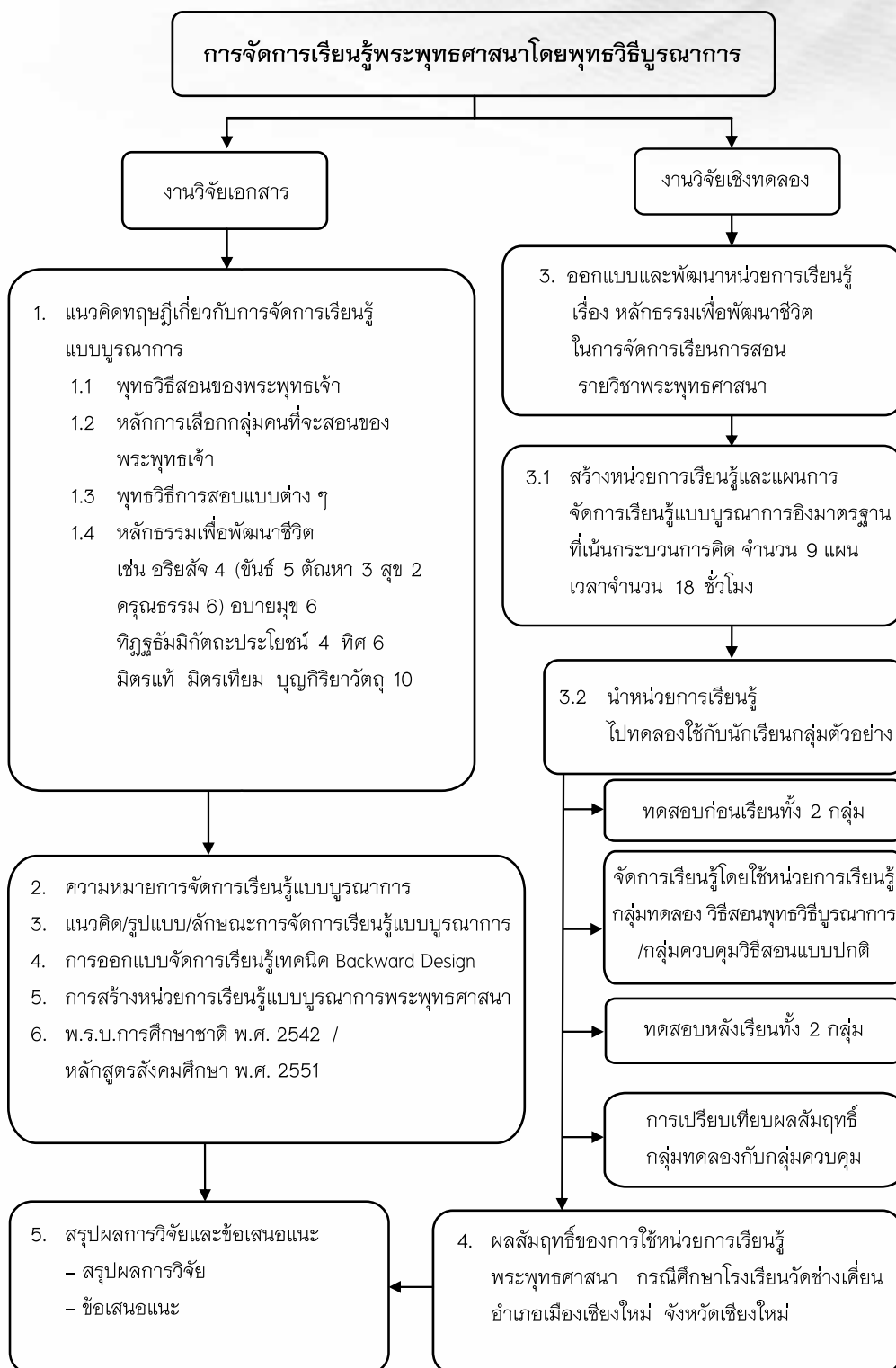
1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพ
หน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต
ด้วยแนวคิดตะวันตกกับพุทธวิธี
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณา
การกับวิธีสอนแบบปกติ รายวิชาพระพุทธ
ศาสนา ส 22101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน
วัดช้างเคียน จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของ
นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียน
การสอนหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อ
พัฒนาชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัย
เชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิจัย
เชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดสอบก่อนและหลังเรียน (Pre-test
Post-test Design) ได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย
ออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารตำรา ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

ได้ทำการวิจัยความรู้บูรณาการ
แนวคิด ทฤษฎี คัมภีร์พระไตรปิฎกและงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องจากเอกสารตำราเพื่อนำองค์ความ
รู้ทั้งหมดที่ได้มาประมวลเป็นองค์รวม เพื่อใช้
เป็นความรู้และแนวทางในการวิจัยให้ถูกต้อง
และมีคุณภาพ ดังกรอบแนวคิดของการวิจัย
ดังนี้

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัย (Research Design) แบบทดสอบสองกลุ่ม (Pre-test Post-test Design) คือเป็นการทดลองที่ต้องสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่ได้มาจากวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลาก แล้วแบ่งเป็นสองกลุ่ม โดยที่กลุ่มหนึ่งใช้นวัตกรรม และอีกกลุ่มหนึ่งไม่ใช้นวัตกรรม มีการวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยเครื่องมือชุดเดียวกัน

กลุ่มเป้าหมาย แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 25 คน โรงเรียนวัดช้างเคียน

กลุ่มควบคุม ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 จำนวน 25 คน โรงเรียนวัดช้างเคียน

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดและสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้กับกลุ่มทดลองมีดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาซึ่งสอนด้วยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ จำนวน 9 แผน

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต จำนวน 40 ข้อ

3) แบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ จำนวน 1 ชุด 20 ข้อ

2. เครื่องมือที่ใช้กับกลุ่มควบคุมมีดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาซึ่งสอนด้วยวิธีสอนแบบปกติ จำนวน 9 แผน

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต จำนวน 40 ข้อ

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ข้อมูลจากระบบเครือข่ายสารสนเทศ (Internet) คัมภีร์ ตำราทางพระพุทธศาสนา เอกสารงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้รวบรวมมาวิเคราะห์ แยกแยะตามประเด็นศึกษาที่ได้กำหนดไว้ตามกรอบแนวคิด 5 ประเด็นคือประเด็นที่ 1 หลักการสอนและพุทธวิธีสอนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ประเด็นที่ 2 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาชีวิต ประเด็นที่ 3 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ประเด็นที่ 4 การออกแบบการจัดการเรียนรู้เทคนิค Backward Design และประเด็นที่ 5 การสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อเขียนงานวิจัยแปลความหมายจากข้อมูลหลักฐานและเอกสาร ค้นหาคำตอบอย่างมีขั้นตอน นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัย โดยนำมาบูรณาการเป็นองค์ความรู้ใหม่และจัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อรายงานผลการวิจัยเชิงพรรณนา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงทดลอง

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มทดลองในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามรายละเอียด คือ ได้ปฏิบัติการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการเรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต จำนวน 9 แผนการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ละแผน จัดการเรียนรู้แผนการจัดการเรียนรู้ละ 2 ชั่วโมง รวมเวลา 18 ชั่วโมงตามขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ จนครบ 9 แผนเรียบร้อยแล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากนั้นนำคะแนนที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ดัชนีประสิทธิผลคำนวณหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย การทดสอบค่าที (t-test) และหาค่าร้อยละเพื่อนำไปเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานด้านผู้เรียนของโรงเรียน

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มควบคุมในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนกลุ่มควบคุม โดยจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบปกติเรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต จำนวน 9 แผนการเรียนรู้ไปใช้สอนกับนักเรียนที่ละแผนแผนการจัดการเรียนรู้ละ 2 ชั่วโมง รวมเวลา 18 ชั่วโมง ตามขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ จนครบ 9 แผนแล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นำคะแนนที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ความก้าวหน้าทางการเรียนโดยใช้ดัชนีประสิทธิผลคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และหาค่าร้อยละ เพื่อนำไปเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานด้านผู้เรียนของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเอกสารผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้ ได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพุทธวิธีสอนในพระพุทธศาสนาและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงทดลอง ได้วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบค่าที (t-test) ใช้โปรแกรมวินโดวส์ (SPSS For windows) วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของข้อสอบ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อสอบชื่อ EVANA 403 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อสอบรายข้อ หาค่า IOC ส่วนการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้และการตรวจสอบคุณภาพหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตและหาค่าประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต โดยใช้สูตร $E1/E2$ กำหนดให้เกณฑ์ประสิทธิภาพ $E1/E2$ เท่ากับ 80/80 จากนั้นได้วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยใช้พุทธวิธีบูรณาการ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า

ผลการหาประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดตะวันตกกับพุทธวิธี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดช้างเคียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 พบว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดได้คือ 80/80 โดยมีคะแนนระหว่างเรียนได้เท่ากับ 90.91 คะแนนหลังเรียนได้เท่ากับ 87.60 ($E1/E2$ เท่ากับ $90.91/87.60$) จึงสรุปได้ว่าหน่วย

การเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ เพราะการสร้างหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต เน้นการทดลองและการพัฒนาที่ได้มีการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการหาประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต จำนวน 3 ครั้งคือทดลองหนึ่งต่อหนึ่ง ทดลองกับกลุ่มเล็กและการทดลองภาคสนาม ซึ่งหลังการทดลองครั้งที่ 2 ผู้วิจัยได้มีการปรับปรุงและพัฒนา หน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นเมื่อนำหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตนำไปใช้กับกลุ่มทดลองจริง จึงส่งผลให้หน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตมีประสิทธิภาพสูง

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ข้อที่ 2 พบว่า

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุมโดยใช้วิธีสอนแบบปกติ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา ส 22101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หน่วยการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต พบว่า

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ(หน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต)ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 (กลุ่มทดลอง) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 18.60 (ร้อยละ 46.50) และหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ย 35.04 (ร้อยละ 87.60) แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยวิธีสอนแบบปกติ(หน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต)ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 (กลุ่มควบคุม) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 18.48 (ร้อยละ 46.20) และหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ย 26.88 (67.20) แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน

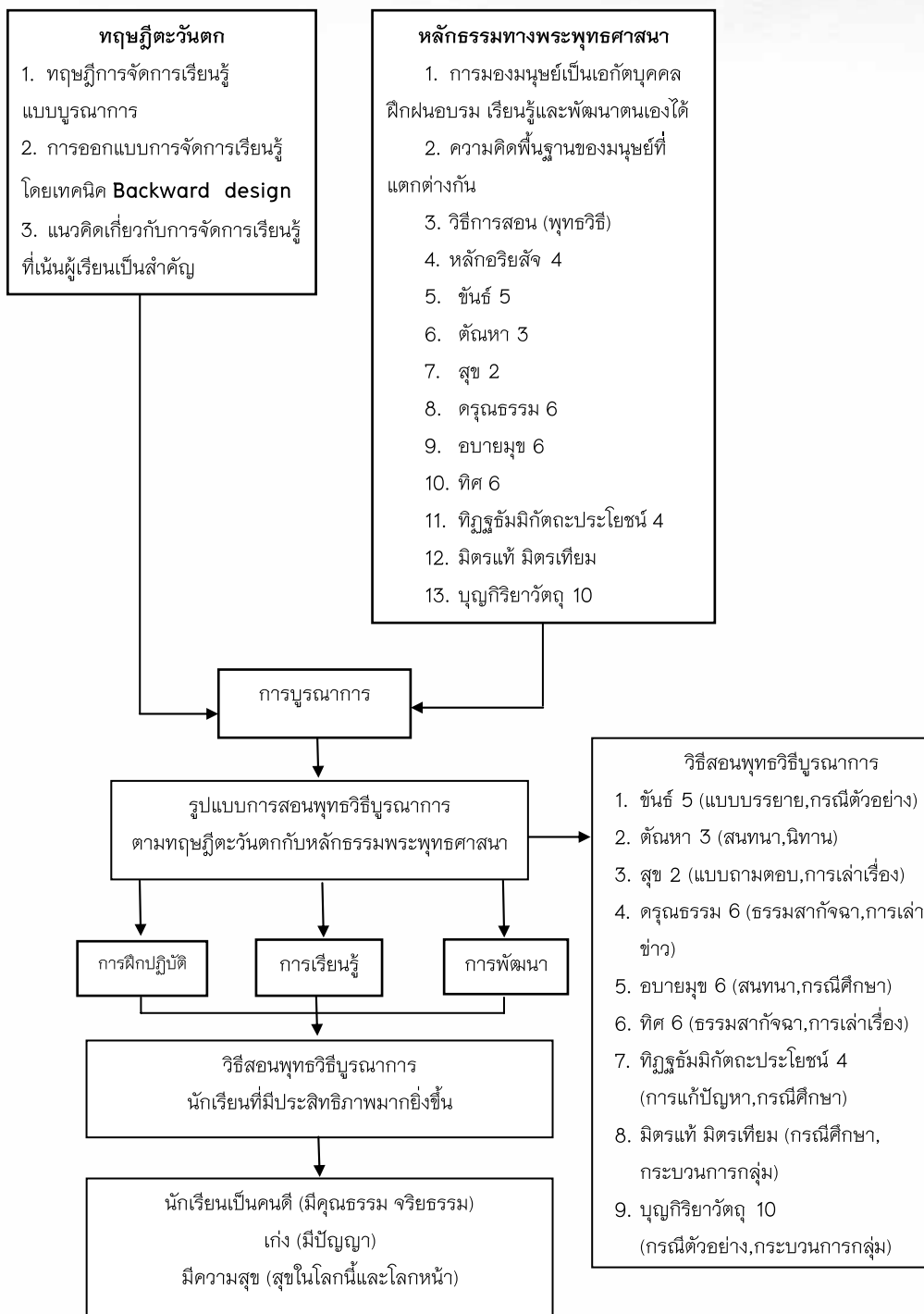
ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการทดสอบที (t-test) พบว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ (หน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต) และนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ข้อที่ 3 พบว่า

ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการพบว่า ในภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็น ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (มีค่าเท่ากับ 4.57) ในเรื่องการใช้นิทานชาดกประกอบ การเรียนรู้กิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีบูรณาการทำให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผลและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตและสังคมได้ ด้วยการประยุกต์หลักธรรมนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าทางรอดของพระพุทธศาสนา คือ พุทธวิธีบูรณาการนั่นเอง ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการสอนแบบบูรณาการพระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ
Best Model Integrations Teaching Buddhist Methods

อภิปรายผล

1. การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยพุทธวิธีบูรณาการ รายวิชาพระพุทธศาสนา (ส22101) กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดช่างเคี่ยน อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต รายวิชาพระพุทธศาสนา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.91/87.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตที่สร้างขึ้นมีการวางแผนตามหลักการและทฤษฎีและตามขั้นตอนของ Grant Wiggins และ Jay McTighe ซึ่งได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบย้อนกลับ โดยใช้เทคนิค Backward Design (อ้างในพนธ์ ธาตุทอง, 2553), (เฉลิม พักอ่อน, 2556) มี 3 ขั้นตอนซึ่งเป็นกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดหลักฐานการเรียนรู้ที่เป็นผลจากการเรียนรู้ตามเป้าหมายของหน่วยการเรียนรู้และการออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตร ที่สามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันได้ สอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2547) และดวงกมล ลินเพ็ง (2553) ที่พบว่าการบูรณาการเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีการผสมผสานสาระต่างๆ ภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป ซึ่งมีการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระและวิธีการ เป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักทฤษฎีทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการเป็นองค์รวมทุกด้านของนักเรียนกำลังได้รับความนิยมมาก รวมทั้งยังสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เน้นให้กลุ่มสาระการ

เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นศาสตร์ของการบูรณาการที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุขใน นอกจากนี้ยังสังเกตนักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจเรียน เนื่องจากพุทธวิธีสอนบูรณาการ มีวิธีสอนที่หลากหลายเช่น วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบกรณีศึกษา วิธีสอนแบบถามตอบ วิธีสอนแบบแก้ปัญหา วิธีสอนแบบสนทนา(ธรรมสภาจฺฉา) เป็นต้น ส่งผลทำให้นักเรียนเรียนรู้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เกิดความรู้และเข้าใจในหลักธรรม การคิดอย่างมีเหตุผลและการนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อีกทั้งทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนเป็นอย่างดี

2. เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองกับนักเรียนกลุ่มควบคุมโดยทดสอบค่าที (t-test) พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 ทั้งนี้เนื่องมาจากหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตที่สร้างขึ้นน่าสนใจ สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ในด้านศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคนได้ดี หน่วยการเรียนรู้มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ความคิดรวบยอดกับสาระการเรียนรู้หลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตและกิจกรรมการเรียนรู้ พุทธวิธีบูรณาการ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตคติ มีการประเมินผลตามสภาพจริงจากชิ้นงาน ภาระงานที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด และใช้วิธีการประเมิน

ผลการเรียนทั้งด้านการสังเกตพฤติกรรม การเรียนของนักเรียน การประเมินคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียน การประเมินสมรรถนะ สำคัญของนักเรียน การประเมินพฤติกรรม นักเรียนรายบุคคล การตรวจผลงานนักเรียน จากใบงานและแบบบันทึก และการทำแบบ ทดสอบแบบปรนัย นอกจากนี้ยังมีแผนการ จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้ง ด้านหลักสูตร วิธีสอน สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมิน ผลการเรียนรู้ที่ใช้ในการประกอบการเรียน รู้ รวมทั้งมีวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการของ พระพุทธเจ้าในการสอนนักเรียน ที่มีวิธี สอนอย่างหลากหลายวิธีในหน่วยการเรียนรู้นี้ เช่น วิธีสอนแบบสนทนา (ธรรมสภาจฉาย) วิธี สอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบถามตอบ วิธี สอนแบบแก้ปัญหา วิธีสอนแบบใช้กรณีศึกษา อีกทั้งมีการสื่อการเรียนรู้ประเภทนิทานชาดก นิทานธรรมบท การเล่าเรื่องเหตุการณ์ในสมัย พุทธกาล และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง และสถานการณ์เหตุการณ์ในปัจจุบันประกอบการ เรียนรู้ มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธ ศาสนาเข้าไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาเช่น หลักธรรมขั้น 5 ตัณหา 3 สุข 2 ตรุณธรรม 6 อบายมุข 6 ทิศ 6 ญาณธัมมิกัตถะประโยชน์ มิตรแท้มิตรเทียมและบุญกิริยาวัตถุ 10 มีการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการ กลุ่ม กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติ การอภิปรายการรายงานผลปฏิบัติงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลและ ระหว่างกลุ่ม ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจใน หลักธรรมนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิต จริงได้ นักเรียนเกิดการคิดอย่างมีเหตุผล มี ส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดเวลา เรียนรู้อย่าง มีความสุขและสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วย ตนเอง รวมทั้งการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ ทำให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงทางความคิดที่ดีต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยสามารถนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติจริงในการ แก้ปัญหาในชีวิตและสังคมได้ เพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและเพื่อประโยชน์สุขของ ตนเองและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) พระพรหม คุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่กล่าวว่า การ บูรณาการต้องเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียว ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติและสังคม หลัก ธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสื่อกลางมีจุด มุ่งหมายที่จะช่วยพัฒนาคนในสังคมให้เข้าถึง ประโยชน์สุขได้มากที่สุด หลักธรรมใช้ได้ทุก ยุคสมัยไม่จำกัดกาล และยังสอดคล้องกับ แนวคิดของพระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเสนอทางแก้ปัญหาของมนุษย์ ให้ออกจากทุกข์ โดยต้องรู้สาเหตุที่แท้จริงของ ความทุกข์และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิติ บุณยานกร) กล่าวว่ามนุษย์เป็นปุถุชน ย่อมอยู่ ภายใต้อาณัติของกิเลส มนุษย์จึงมีจิตกิเลสคือ ความอยาก ความโลภ ความโกรธ ความหลง หรือความไม่รู้และมีความยึดมั่น ถือมั่น ดังนั้น สภาพจิตจึงหวั่นไหวไปตามแรงผลักดันของ อกุศลและกุศล นอกจากนี้สุมน อมรวิวัฒน์ ยังกล่าวว่าพระพุทธศาสนาของมนุษย์เป็นเอกั ตบุคคล ที่สามารถรับการสั่งสอน ผูกอบรม ในกายและจิตได้ในเรื่องศีล สมาธิและปัญญา เพื่อนำไปใช้ในวิถีชีวิตได้จริง ถึงแม้มนุษย์เกิด มาจะมีความแตกต่างกันทางสติปัญญาและ สุนทิพงค์ตันตยาพิศาลสุทธิ กล่าวอีกว่าพระพุทธ ศาสนา มีหลักคำสอนสำคัญที่เป็นพื้นฐาน ทางจิตใจและเป็นแนวปฏิบัติเช่น หลักอริยสัจ หลักโอวาท ปาฏิโมกข์ หลักไตรลักษณ์ หลัก ศรัทธา หลักกรรมและหลักสังสารวัฏ ซึ่งถือว่าเป็นหลักพื้นฐานเหล่านี้ ช่วยให้ผู้นับประพฤติ ปฏิบัติพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง

3. ผลจากความพึงพอใจของนักเรียนพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการในภาพรวมอยู่ที่ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ทั้งนี้เนื่องมาจากวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการเป็นวิธีสอนที่นักการศึกษาส่วนใหญ่ให้การยอมรับว่าเป็นวิธีสอนที่ดีที่สุด สอดคล้องกับดวงกมลสินเพ็ง (2533) กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนได้เชื่อมโยงความรู้ ความคิด ทักษะ และประสบการณ์ที่มีความสัมพันธ์กันกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเป็นองค์รวมจึงส่งผลทำให้นักเรียนนำหลักธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตและสังคมได้จริง

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ระหว่างแนวคิดตะวันตก Grant Wiggins และ Jay McTighe โดยใช้เทคนิค Backward Design กับพุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้าที่มีความหมายสำคัญมีคุณค่าและประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาทางด้านศักยภาพในการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนได้ อย่างเต็มศักยภาพ ทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้และบรรลุเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีความทันสมัยสามารถจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- ชนัท ธาตุทอง. (2554). *สอนคิด การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด*. นครปฐม:เพชรเกษมการพิมพ์.
- เฉลิม พักอ่อน. (2552). *การออกแบบการจัดการเรียนรู้อิงมาตรฐานโดยเทคนิค Backward Design*.
จะเชิงเทรา : โรงพิมพ์ประสานมิตร.
- ดวงกมล ลินเพ็ง. (2553). *การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้: การจัดการเรียนการสอน
ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิ.พริ้นท์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุต.โต). (2549). *พุทธวิธีสอน, พิมพ์ครั้งที่ 11*. กรุงเทพมหานคร:
สหธรรมิกจำกัด.
- _____. (2551). *พุทธวิธีในการสอน, พิมพ์ครั้งที่ 11*. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพริ้นติ้ง
แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2551). (นิธิบุญยากร). *การบูรณาการพุทธปรัชญาเพื่อพัฒนาชีวิต
และสังคม*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- _____. (2533-2534). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ทีศนา แคมมณี. (2547). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิพงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ. (2531). *หลักพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์การศาสนา.
- เอี่ยมอร ชลวร. (2554). *“การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- Wiggings, G.and Mc Tighe,J. (2011). *The Understanding by Design:Guide to Creating High–Quality
Units*. Virginia: ASCD.